

Anmeldelser

Niels Bo Poulsen og Jørgen Staun (red.), *Rusland som militær stormagt*. (Studier i global politik og sikkerhed). DJØF forlag, 2021.

Bogen er en antologi med i alt 13 kapitler og ligger i forlængelse af de samme redaktørers antologi *Kreml i krig* fra 2018; et meget rost værk om blandt andet de skiftende kontekster for de russiske væbnede styrkers involvering i krigshandlinger i navnlig det postsovjetiske nærområde og inden for Den Russiske Føderations grænser (: krigene i Tjetjenien). Denne nyudgivelse har til formål i et mere nutids- og fremtidsorienteret perspektiv at undersøge den russiske militære formåen og strategi i dybden. De to redaktører borger for kvaliteten, idet Niels Bo Poulsen er chef for Institut for Militærhistorie, Kulturforståelse og Krigsteori på Forsvarsakademiet og derudover har skrevet det fremragende faghistoriske værk *Den store Fædrelandskrig. Statsmagt og mennesker i Sovjetunionen 1939-1955* (Høst og Søn, 2008). Jørgen Staun er lektor på Forsvarsakademiets Institut for Strategi og har især publiceret om Arktis og russisk strategisk kultur. Bogen er tænkt som en lærebog til brug både indadtil på Forsvarsakademiet af det danske forsvars kommende officerer og udadtil blandt politiske praktikere, sikkerhedspolitiske forskere samt – ideelt set – menige læsere fra og med det gymnasiale niveau. Følgelig er der lagt vægt på i skrivestil at formidle grundforskning, teori/begreber og data uden at tabe for mange læsere i svinget eller sætte lødigheden over styr.

Det lykkes faktisk, vil jeg tro. Antologien er sprængfyldt med tankevækkende pointer og bringer kapitel for kapitel fine bibliografier over kilder og akademisk sekundærlitteratur på russisk, engelsk og andre sprog. Dens forfattere og medforfattere skriver tilpas engagerende og yderst kompetent, nogle endda med afvæbnende humor. Men dens allerstørste fortrin er selve det, at den er skrevet på dansk og løbende anlægger en dansk synsvinkel på, hvad det er for en militær stormagt, som Danmark står over for dels i Østersøen, dels i Arktis, der forbinder rigsdelen Danmark, Færøerne og Grønland. For som antydet trækker alle forfatterne på guldrandet forskning og slår dermed bro til en verden af internationale sikkerhedspolitiske og militærfaglige Ruslandseksperter, så deres sagkundskab bringes til at belyse Danmarks sikkerhedspolitiske situation.

Da dette jo ikke er nogen krimi, vil jeg imidlertid tillade mig at anbefale, at man læser antologiens kapitler bagfra for på den måde at sørge for at få nærlæst de mest relevante og vellykkede kapitler. For hvis jeg skal rette en overordnet kritik, bliver det, at den i sig selv vedkommende midte om Ruslands militære

isenkram belyst gennem diverse værnspecifikke analyser kommer til at skygge for det afgørende kapitel 11 om den ikkemilitære, men allerede nu offensive russiske cyberkrigsførelse og den lige så farlige ”kamp om sandheden” som en trussel mod de vestlige åbne liberale samfund og retsstater. Kort sagt kommer antologiens kronologiske opbygning til at spærre for forståelsen af, at Rusland her og nu og fremover udgør en trussel mod Danmarks politiske og økonomiske sikkerhed, idet jeg hermed sigter til to af Københavnerskolens underkategorier af sikkerhed.

Læst bagfra kommer denne betragtning tydeligt til udtryk i konklusionen med redaktørernes allersidste sætning, der råder Danmark til at have fokus på den ikkemilitære trussel fra Rusland. Ellers anbefales det, at Danmark værner om våbenkontrolaftaler, sætter alt ind på NATO-medlemskabet som sikkerhedsgaranti og sammen med sine EU-partnere opretholder sanktionsregimet over for Rusland. Samtidig bør det overvejes, hvilke russiske tiltag for at imødekomme Ukraines behov for sikkerhed der kunne tilsige en lempelse af sanktionerne. De anbefaler en gylden middelvej mellem blindhed over for Rusland som trussel og den lige så skadelige dæmonisering af Rusland eller myte om Ruslands militære almagt. Opstanden i Hviderusland kræver vestlig omtanke for ikke at fremkalde russiske overreaktioner; det samme, vil jeg mene, gælder den aktuelle demonstrationsbølge inde i Rusland som reaktion på Navalnyjs seneste afsløring af korrupsionen på Kreml-niveau samt vreden over hans fængselsdom. For hvad strategi og målsætninger angår, er det tydeligt, at frykten for farverevolutioner og egen regimesikkerhed er det, der driver de russiske beslutningstageres tilflugt til brug af våben – i virkeligheden en langt mere *operational code* end hensynet til at opretholde rollen som global stormagt og atomar supermagt i klasse med selveste USA. Konklusionskapitlet skal roses for at betone, at Rusland er en stormagt i relativt forfald, og minde om, at netop det gør Rusland farlig og revisionistisk, som det også argumenteres af kritikere af den oprindelige såkaldte power transition theory inden for realismens IP-teori.

Antologiens næstsidste kapitel skrevet af Niklas Rendboe er en superspændende, men saglig gennemgang af vor viden om de russiske militærfirmaer, hvoraf Wagner er den mest kendte. Der, hvor analysen tangerer danske interesser, er dels, hvor han lufter den oplagte risiko for, at russiske militærfirmaer slår sig op på at træne og udruste højreradikale militser i Europa; dels de russiske militærfirmaers optræden i Mali, hvor danske og franske styrker er udstationeret. Før det kommer det afgørende kapitel 11 af Mikkel Storm Jensen med titlen ”Rusland og cyber: Spionage, sabotage og evig kamp om sandheden”. Han indleder med at påpege, at tilflugten til cyberangreb er et svaghedstegn og en kompensation for manglende militær formåen, samt understrege, at Rusland

langtfra altid opnår strategisk succes med sine ikkemilitære påvirkningsoperationer. Men det siger meget om Ruslands prioriteringer, at generalstabschefen Gerasimov anslår vægtningen af ikkemilitære midler over for militære (skydekrigs)metoder til at være 4:1. Det er heller ikke trivielt, at russiske beslutningstagere mener, at de er genstand for informationskrig fra vestlig side, hvor de føler sig ekstra sårbare og underlegne. Og da ansvaret for cyberangreb og informationskrig ligger hos de rivaliserende og tiltagende aggressive russiske efterretningstjenester, er der frit slag for at gå over strengen og udnytte den indbyggede *plausible deniability*.

Kapitel 10 er skrevet af bogens eneste kvindelige forfatter Carina Meyn og omhandler de russiske atomvåbenkapabiliteter, men diskuterer heldigvis også den russiske atomvåbendoktrin på nuanceret og overbevisende vis. Det drejer sig om den tvetydige *escalate to de-escalate*-doktrin. Hun peger på kommunikationsbristen mellem NATO og Rusland med baggrund i, at parterne helt tilbage fra Den Kolde Krig tænkte forskelligt om atomvåbenenes rolle som mulig forklaring på Ruslands indædte skepsis over for USA's missilforsvarsprojekt. Hun fremhæver faren for, at Rusland for alvor sænker sin atomtærskel, hvis landet svækkes pludseligt og ukontrollabelt. Blandt kilderne til sin lidet alarmistiske udlægning af Ruslands reelle atomvåbenpolitik bruger Meyn den franske sikkerhedspolitiske høg, som hun omtaler ham, Bruno Tertrais. Kapitel 9 er helliget det russiske luftvåben, der har gennemgået en modernisering, hvad materiel angår, og piloterne har yderligere fået træning og kamperfaring i Syrien. Af betydning for Danmarks sikkerhed er det, at Ruslands luftbårne styrker har et højere beredskab end NATO; populært sagt vil det betyde, at Rusland vinder "første halvleg" i en evt. storkrig. Ruslands svaghed på dette felt er manglen på optankningsfly; til gengæld har Rusland udviklet de avancerede luftværnsystemer S-300 og S-400.

Kapitel 8 om den russiske flåde skrevet af Anders Puck Nielsen er meget medrivende, selv om det er lidt af en forfaldshistorie, vi får serveret. Rusland kan ikke længere som i tiden efter Peter den Store og under den sovjetiske admiral Gorskjov drømme om *sea control*, allerhøjest *sea denial*. Men end ikke det er trivielt for Danmark i Østersøen og Arktis. I stedet for hangarskibe satser Rusland på "hangarskibsdræbere", dvs. atombevæbnede ubåde, idet det som under Den Kolde Krig stadig handler om at udfordre USA's søherredømme. Puck Nielsen gør klimaforandringerne til årsag til Ruslands tiltagende militære aktivitet i Arktis og påpeger, at Ruslands syn på havretten angående Nordøstpassagen sagtens kan forsvares over for USA's. Men både i Arktis og generelt ses en glidning mod et kystforsvar og måske mindre russisk interesse for fx kampen mod pirateri.

Under overskriften ”Fra rustne til rustede (...)” analyserer Thomas Nyholm Jørgensen kronjuvelen i russisk strategisk kultur: de landbaserede styrker eller med andre ord hæren. Materiellet er blevet opgraderet, og der er sket andre kvalitative forbedringer som led i den omfattende reformering af det russiske militær efter felttoget i Georgien i 2008, der ikke var en ubetinget succes. Man har nu fem overordnede militærdistrikter med velintegrerede systemer, styrket beredskab, høj mobilitet, flere professionelle soldater osv. – alt sammen som led i det nye koncept Aktivt forsvar fra 2019, der også vægter massiv ildkraft. Rusland forbereder sig generelt på storkrig, men ikke dermed sagt egentlig angrebskrig, da det er den mere defensivt tænkende teoretiker Aleksandr Svetjin, der citeres flittigt i disse år. Hvad angår den massive ildkraft, er det værd at bemærke de stadig mere komplekse og ambitiøse russiske militærøvelser med henblik på konventionel (ikke-atomar) krigsførelse. For selv om der er en grund til, at atomar krigsførelse er tabubelagt som ren og skær dommedag, skal man ikke forledes til at tro, at konventionel krig er skånsom, tværtimod. Derudover er det hyggelige russiske jernbanenet logistisk en afgørende krumtap for hæren.

Forud for det ligger de mere generelle analyser i kapitlerne 1-6, hvoraf kapitel 6 indleder antologiens Del II: Er Rusland klar til kamp? Forfatteren Steen Wegener gør udmærket rede for hovedtendensen – en substantiel russisk oprustning som afspejlet i de fordoblede forsvarsudgifter de sidste 20 år. Men på s. 185 gengiver han ukritisk den gamle travet om, at Rusland igennem historien er blevet invaderet af mange nabolande. Som den finske sikkerhedspolitiske analytiker Henriikki Heikka har gjort opmærksom på, har Rusland også udkæmpet uendeligt mange angrebskrige, og så var der Sovjetunionens angrebskrig mod Finland 1939-1940, som angriberen reelt tabte. Den lære, den russiske strategiske kultur så at sige burde have draget af det mønster plus sine sejre i de to traumatiske angrebskrige mod Rusland selv – Napoleons og Hitlers felttog – er, at når endelig Rusland fører forsvarskrige, vinder Rusland krigen jævnfør førnævnte Svetjin.

Kapitel 5 rummer Flemming Splidsboel Hansens analyse af den russiske militarisme, hvor han kreativt bruger patriotisme som proxy. Under Putin søges militarisme gjort til en populærkultur, hvad der er lykkedes, dog er de unge mere individualistiske end ønsket. Kapitlet om militærkulturen konstaterer et vist tilbagefald til sovjetiske vaner og uvaner, dog sandsynligvis et fald i rekrutmishandlingen. Kapitlet om militær-strategisk kultur bærer overskriften ”I krig mod Vesten (...)” og slår med rette ned på uvisheden om Ruslands atomtærskel ”statens eksistens”. Måske Kreml operationaliserer dette til ”hvor Putin-regimets overlevelse er truet”? Redaktørernes kapitel 2 er derimod lidt skuffende, da de skruer tiden helt tilbage til Bjarne Nørretranders, dvs. 1978, i deres lovlig

vidtløftige teori- og metodeforpostfægtninger. De burde snarere dvæle ved, at den postsovjetiske epoke byder på fine russiske bidrag til studiet af Ruslands militær og militarisme (Golts, Shlykov osv.). Hvorom alting er, er dette en vellykket antologi om vor østlige nabos slagkraft, hvor man for en gangs skyld får nogle røde tråde i form af løbende forskningsoversigter og danske vinkler.

Mette Skak
Institut for Statskundskab
Aarhus Universitet

Poul Erik Mouritzen (red.), *Livet i Magtens Rugekasse. Fortalt gennem fem generationer*. Aarhus: Politica, 2020, 220 sider, 199 kr.

Statskundskabsstudiet ved Aarhus Universitet startede i 1958 med otte studerende. I 1959 fik instituttet sine to første professorer: Erik Rasmussen og Poul Meyer. I 1961 faldt antallet af studerende uventet til fem. Var det nye studium mon bæredygtigt?

Fra ingenting til vækst, anglisering og berømmelse

Ja. Siden da er instituttet støt vokset enormt i størrelse. I 2020 er der 30 professorer, 44 lektorer og seniorforskere, 39 adjunkter og postdocs og 55 ph.d.-studerende. Navnet Institut for Statskundskab overlever, men instituttet er nu en del af Aarhus BSS, School of Business and Social Sciences på Aarhus Universitet.

Efter årtusindskiftet steg også instituttets prestige skarpt. I efteråret 2003 skrev Weekendavisen en stort opsat artikel om instituttets studerende. Titlen var "Statsministerskolen". Temaet var prægningen som kommende elite. "Vi får at vide fra dag ét, at vi er de bedste", siger en ung kvinde i artiklen. Og det er de også i Aarhus. Et af Europas største institutter med 1700 studerende, netop udnævnt af London School of Economics til nummer fem i Europa og nummer 40 i verden. I den seneste Shanghai-ranking ligger instituttet nr. 3 i Europa og nr. 16 i verden – imponerende.

Spændende, læseværdig og idérig

Livet i Magtens Rugekasse er en bog om dette bemærkelsesværdige institut, redigeret af en betydelig alumne, professor emeritus Poul Erik Mouritzen. Femten bidragydere fra fem tidsepoker lægger egne perspektiver ned over instituttet. Det er blevet et virkelig spændende og læseværdigt skrift, rig på fortællinger om disciplinen statskundskab, videnoverførsel, ledelse af videnorganisationer og vigtigheden af socialt samvær på en arbejdsplads. Det er ikke et jubelfestskrift